

УДК 347.633(477)

Т.М. Макійчук

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙНИХ ФОРМ ВЛАШТУВАННЯ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Розвиток сімейних інститутів влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в останні роки набув загальнодержавного значення, що свідчить про стурбованість держави масштабами поширення негативного явища збільшення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, на фоні перевищення смертності над народжуваністю. Такий процес є життєво необхідною умовою виховання дітей, які позбавлені можливості виховуватися в біологічній родині. Наприкінці 2007 р. загальна кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, становила близько 102,5 тисячі, з них понад 66 тис. дітей перебували під опікою та піклуванням громадян України, понад 4,5 тис. дітей – у прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу. Із загальної кількості дітей, позбавлених батьківського піклування, майже 90 відсотків є соціальними сиротами – дітьми, від яких відмовились батьки або батьки яких були позбавлені батьківських прав.

Указом Президента України “Про проведення в Україні у 2008 році Року підтримки національного усиновлення та інших форм сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування” від 11 грудня 2007 р. [1] 2008 р. оголошено Роком підтримки національного усиновлення та інших форм сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Метою зазначеного Указу та всіх скоординованих дій держави в цій сфері є реалізація передбаченого Конвенцією ООН про права дитини [2] принципу, яким визначається, що дитині для повного і гармонійного розвитку необхідно зростати в сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові й розуміння.

Усі дії щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, мають забезпечувати якнайкращі інтереси дитини. І особливо забезпечення реалізації цього положення стосується дітей, які позбавлені сімейного оточення.

Дослідження питання сімейних інститутів виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у свій час здійснювалося О.І. Карпенко [3]. Окремо досліджувалася така форма утримання та виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, як влаштування дітей зазначеної категорії до дитячих будинків сімейного типу. Зазначене дисертаційне дослідження здійснювалося В.Ю. Москалюк [4]. Однак комплексного дослідження з точки зору визначення заходів соціального захисту, спрямованих на державну підтримку та стимулювання розвитку сімейних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, не здійснювалося. Тому метою пропонованої публікації вбачається аналіз заходів соціальної підтримки державою

сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та надання пропозицій щодо удосконалення законодавства у сфері соціального захисту осіб, які беруть на виховання у свої сім'ї дітей, які позбавлені сімейного оточення.

Законодавче забезпечення вирішення соціальних проблем дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, гарантовано Конституцією України [5] (ст. 52), яка визначає, що всі діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу. В Україні юридично закріпленими формами утримання та виховання дітей є такі: біологічна сім'я як найбільш природна форма зростання дитини; сім'ї усиновителів, які юридично прирівняні до біологічної сім'ї; сім'ї опікунів і піклувальників; прийомні сім'ї; дитячі будинки сімейного типу; міждержавне усиовлення; державне утримання: заклади для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Сімейним кодексом України від 10 січня 2002 р. [6], Законами України “Про охорону дитинства” від 26 квітня 2001 р. [7], “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування” від 13 грудня 2005 р. [8] визначено пріоритетність сімейних форм влаштування дітей зазначеної категорії дітей.

Згідно із ст. 6 Закону України “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування” за умови втрати дитиною батьківського піклування відповідний орган опіки та піклування вживає вичерпних заходів щодо влаштування дитини в сім'ї громадян України – на усиовлення, під опіку або піклування, у прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу.

Сімейні форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, передбачають наявність активних учасників у сфері зазначених відносин. Служба у справах дітей є органом, який здійснює безпосереднє ведення справ та координацію діяльності стосовно дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, і активною стороною з боку державних органів, які здійснюють діяльність щодо виявлення громадян України, які згодні й можуть взяти на виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Особами, які за наявності бажання і можливості хочуть взяти на утримання та виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та відповідно здійснили активні дії з їх реалізації, є усиовлювачі, опікуни та піклувальники, прийомні батьки та батьки-вихователі. Питання статусу усиовлювачів, опікунів та піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів певною мірою регулюється відповідними нормами Сімейного кодексу України. Визначення питання більш детального врегулювання проживання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, з прийомними батьками та батьками-вихователями та певних аспектів державної підтримки таких осіб передбачається Положенням про прийомну сім'ю, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 р. № 565 [9], та Положенням про дитячий будинок сімейного типу, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України

від 26 квітня 2002 р. № 564 [10]. Крім того, Постановою Кабінету Міністрів України було затверджено Типове положення про СОС-дитяче містечко від 15 березня 2006 р. № 310 [11].

Прийняття дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування, усиновлювачем у свою сім'ю на правах дочки чи сина, що здійснене на підставі рішення суду (усиновлення), є найбільш оптимальним засобом вирішення питання долі таких дітей та провадиться в їхніх найвищих інтересах для забезпечення стабільних та гармонійних умов їхнього життя. Водночас громадяни можуть взяти на утримання та виховання таких дітей у свої сім'ї і без усиновлення, зокрема під опіку чи піклування, зі створенням прийомної сім'ї чи дитячого будинку сімейного типу.

Для осіб, які виявили бажання та мають можливість взяти на утримання та виховання дитину-сироту чи дитину, позбавлену батьківського піклування, чинним законодавством України встановлені певні вимоги щодо віку, сімейного стану, умов проживання, матеріального стану та стану здоров'я. Крім того, на даний час, відповідно до наказу Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 28 квітня 2007 р. № 1386, запроваджено ведення Єдиного електронного банку даних дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і громадян, які бажають взяти їх на виховання, та Єдиного електронного банку даних дітей, які опинились у складних життєвих обставинах [12]. Згідно із ст. 14 Закону України "Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування" потенційні опікуни, піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі в разі необхідності зобов'язані пройти курс підготовки з проблем виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, за програмою, затвердженою центральним органом виконавчої влади у справах сім'ї, дітей та молоді, до моменту передачі їм дітей на виховання та для спільного проживання. Водночас згадувані відповідні підзаконні нормативно-правові акти встановлюють проходження такого курсу підготовки щодо прийомних батьків та батьків-вихователів як обов'язкове. Тому зазначені нормативно-правові акти вимагають узгодження з метою усунення колізій при їх застосуванні. Крім того, процедура вибору осіб для усиновлення, взяття під опіку (піклування), створення прийомної сім'ї чи дитячого будинку сімейного типу, що є обов'язковою, потребує розширення. Зокрема, внесення до переліку критеріїв відбору осіб для здійснення утримання та виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які бажають створити дитячий будинок сімейного типу, наявності відповідного педагогічного освітнього рівня. Наявність чітких виражених критеріїв відбору щодо осіб, які бажають взяти таких дітей на виховання, є запорукою забезпечення найкращих інтересів дитини на виховання в сім'ї та запобігання випадкам повернення влаштованих до сімейних форм виховання дітей до закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, що є додатковою моральною травмою для таких дітей.

Слід зазначити, що діти, які влаштовані до сімей опікунів (піклувальників), прийомних сімей чи дитячих будинків сімейного типу, не втрачають статусу

дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування, і на них поширюються гарантії та пільги, передбачені законодавством України з питань забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Вони стосуються гарантій у сфері медичного обслуговування, отримання освіти, житлового забезпечення, матеріальної підтримки тощо. Якщо за дитиною закріплено майно та житло, воно зберігається до досягнення дитиною повноліття. Відповідальність за його збереження покладається на органи опіки та піклування. За дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, які влаштовані до прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу, зберігаються раніше призначені аліменти, пенсія, інші види державної допомоги.

Усиновлені діти в правовому відношенні повністю прирівнюються до рідних дітей усиновлювачів і відповідно зазначені пільги та гарантії на них не поширюються. Обов'язки з виховання, утримання та вирішення долі такої дитини покладаються на нових батьків дитини. У зв'язку з цим досить часто перед такими потенційними усиновлювачами виникає питання, особливо коли дитина досягнула віку усвідомлення здійснюваних щодо неї дій, усиновити дитину чи створити прийомну сім'ю та зберегти за дитиною заходи державної підтримки для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Це свідчить про те, що на державному рівні недостатньо напрацьовано належних механізмів для підтримки та заохочення громадян України для усиновлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Визначальним моментом, який зазначає, що процес зрушився, є подання Президентом України до Верховної Ради України 29 січня 2007 р. проекту Закону України "Про внесення змін до деяких законів України (щодо державної підтримки сімей, які усиновили дитину із числа дітей-сиріт або дітей, позбавлених батьківського піклування)" та прийняття 15 квітня 2008 р. у першому читанні, яким передбачається надання державної допомоги при усиновленні дитини в таких самих розмірах, як і при народженні дитини, та встановлення щомісячних виплат на усиновлену дитину в розмірі передбаченого законом прожиткового мінімуму для дітей відповідного віку. Крім того, для осіб, які всиновили дитину з числа дітей-сиріт або дітей, позбавлених батьківського піклування, віком понад три роки, передбачається право на одноразову оплачувану відпустку (якщо усиновлювачами є подружжя – одному з них на їхній розсуд) для догляду за усиновленою дитиною тривалістю 90 календарних днів без урахування святкових і неробочих днів після набрання чинності рішенням про усиновлення дитини. Є надія, що розроблятимуться й інші механізми щодо державної підтримки сімей, які всиновили дитину, що стимулюватиме громадян України брати участь у вирішенні долі дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Такі дії є тими кроками, що приведуть до зменшення в державі дітей, які позбавлені материнської та батьківської ласки. Це, у першу чергу, має стосуватися освітніх та житлових прав усиновлених дітей та сімей, у яких вони виховуються. Зокрема, слід передбачити в Законі України "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні" від 5 лютого 1993 р. [13] окремий пільговий механізм житлового кре-

дитування для молодих сімей, які усиновили дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Не зайвим вбачається і вживання відповідних заходів для унеможливлення зловживань правами таких дітей особами, які не мали за мету стати батьками дитині-сироті чи дитині, позбавленій батьківського піклування, та використання засобів державної підтримки в корисних цілях.

Діти-сироти чи діти, позбавлені батьківського піклування, влаштовані під опіку чи піклування, отримують як опікунів чи піклувальників переважно бабусь та дідусів, які не завжди мають належний матеріальний достаток. У той самий час, враховуючи, що вони є найближчими родичами такої дитини, діти в більшості випадків виявляють бажання і залишаються проживати з бабою (дідом), якщо це не суперечить найкращим інтересам дитини.

Варто зазначити, що Закон України “Про державну допомогу сім’ям з дітьми” від 21 листопада 1992 р. [14] передбачає право на державну допомогу на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування. Опікунам (піклувальникам) надається допомога на таких дітей у розмірі, що дорівнює різниці між прожитковим мінімумом для дитини відповідного віку та середньомісячним розміром одержуваних на дитину аліментів та пенсій за попередні шість місяців. У разі, якщо дитина, над якою встановлено опіку (піклування), має інвалідність, опікунам (піклувальникам) згідно із Законом України “Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам” від 16 листопада 2000 р. [15] надається державна соціальна допомога в розмірі 70 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. Незважаючи на те, що сім’ї, опікунами (піклувальниками) в яких визначені бабусі та дідусі, є найбільш поширеною формою сімейного виховання названої категорії дітей, вони залишаються такими, де діти мають найменше фінансове забезпечення. Скрутне матеріальне становище сімей опікунів чи піклувальників часто є тим мотивом, що спонукає їх влаштувати дітей, над якими встановлено опіку (піклування), до закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, на повне державне утримання. З метою державної підтримки належного утримання в сім’ях опікунів (піклувальників) дітей-сиріт або дітей, позбавлених батьківського піклування, та дотримання принципу рівності щодо належного матеріально-технічного забезпечення незалежно від форми влаштування та утримання таких дітей Президент України 29 січня 2007 р. до Верховної Ради України подав проект Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про державну допомогу сім’ям з дітьми” (щодо розміру допомоги на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування)”, який пропонує збільшити до двох прожиткових мінімумів розмір допомоги на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування. Зазначений проект було прийнято 15 квітня 2008 р., набрав чинності з 1 січня 2009 р.

На сьогоднішній день актуальними і такими, що стрімко розвиваються, сімейними формами влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, виступають прийомні сім’ї та дитячі будинки сімейного типу (ДБСТ). У цих випадках має йтися про заходи державної підтримки прийомних батьків

та батьків-вихователів. Однак слід наголосити, що такі заходи регулюються на рівні не закону, що відповідало би важливості питання, а на рівні підзаконних нормативно-правових актів, які вже згадувалися вище, зокрема Положення про прийомну сім'ю та Положення про дитячий будинок сімейного типу.

Відповідно до Сімейного кодексу України та зазначених Положень, встановлюються умови створення прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу та визначається статус прийомних батьків та батьків-вихователів.

Прийомними батьками вважаються подружжя або окрема особа, яка не перебуває у шлюбі, які взяли на виховання та спільне проживання від одного до чотирьох дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (прийомні діти). Прийомні батьки беруть за плату таких дітей на власну житлову площу. Прийомні батьки в залежності від обставин та кількості дітей, їхнього стану здоров'я можуть бути як працюючими, так і такими, що не працюють і займаються виключно вихованням прийомних дітей. Тому державні гарантії прийомним сім'ям слід встановлювати в залежності від факту роботи прийомних батьків, для чого чітко визначити їхній статус у зв'язку з таким розмежуванням. Зокрема, для прийомних батьків, які працюють, необхідно передбачити додаткові трудові гарантії як для найманих працівників, що мають дітей. Для прийомних батьків, що не працюють і займаються лише вихованням та доглядом за прийомними дітьми, такі гарантії мають бути наближеними до тих, які передбачено для батьків-вихователів дитячих будинків сімейного типу.

Батьки-вихователі визначаються як особи, що взяли на виховання та спільне проживання не менш як 5 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (діти-вихованці). Загальна кількість дітей у дитячому будинку сімейного типу не повинна перевищувати 10 осіб, враховуючи рідних. Для виконання обов'язків з виховання та утримання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, батькам-вихователям позачергово надається індивідуальний житловий будинок або багатокімнатна квартира за нормами, встановленими законодавством.

Слід зазначити, що на кожну дитину, влаштовану до прийомної сім'ї та дитячого будинку сімейного типу, надається щомісячна державна соціальна допомога на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, яка становить два прожиткових мінімуми для дітей відповідного віку.

За виконання такої відповідальної функції, як виховання та підготовка дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, до самостійного життя в майбутньому, кожному з батьків-вихователів і одному з прийомних батьків надається винагорода, яка визначається як грошове забезпечення. Розмір грошового забезпечення становить 35 відсотків від двох прожиткових мінімумів для дітей відповідного віку за кожну дитину-вихованця та кожну прийомну дитину і не залежить від пенсії, аліментів, стипендії чи державної допомоги на кожну дитину-вихованця та на кожну прийомну дитину. Сумарний обсяг грошового забезпечення не повинен перевищувати п'яти прожиткових мінімумів для працездатної особи і розподіляється між батьками-вихователями рівними частинами за їхньою згодою. Розмір грошового забезпечення одному з прийомних батьків

не повинен перевищувати півтора прожиткового мінімуму для працездатної особи. Суми коштів, що належать прийомним дітям та вихованцям як пенсія, аліменти чи інші види державної допомоги, переходять у розпорядження прийомних батьків та батьків-вихователів і витрачаються на утримання прийомних дітей та дітей-вихованців. У той самий час зазначених коштів не завжди вистачає в разі, якщо влаштовані до прийомної сім'ї чи дитячого будинку сімейного типу діти потребують постійного лікування чи реабілітаційних процедур у зв'язку з інвалідністю. Водночас Закон України "Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам" не передбачає надання державної соціальної допомоги на прийомних дітей та дітей-вихованців, що мають інвалідність. Зазначене питання слід вирішити шляхом внесення змін до цього Закону, що буде сприяти влаштуванню до таких сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які мають інвалідність.

Крім грошового матеріального забезпечення, батькам-вихователям таких сімейних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, може надаватися в користування земельна ділянка для ведення садівництва та городництва поблизу місця їх перебування, а також транспортний засіб. У разі потреби здійснюється поточний або капітальний ремонт житла ДВСТ. Водночас пільг з оплати за користування житлом, комунальними послугами (газопостачання, електропостачання та інші послуги) тощо для зазначених сімейних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, не передбачено. Можливими варіантами вирішення цього питання є прирівнювання таких сімей до багатодітних і встановлення для них відповідних пільг.

Варто відмітити, що фінансування прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу здійснюється за рахунок державного бюджету, що є немаловажним для забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та всебічний розвиток. Прийомній сім'ї та дитячому будинку сімейного типу може надаватися матеріальна, фінансова та інша благодійна допомога підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, громадськими об'єднаннями, фондами, фізичними особами.

Враховуючи, що виховання дітей-вихованців вважається фактично основною трудовою функцією для батьків-вихователів, що, у свою чергу, пов'язується з необхідністю безперервного в часі догляду та виховання батьками-вихователями дітей-вихованців, законодавство передбачає, відповідно до Закону України "Про відпустки" від 15 листопада 1996 р. [16], можливість отримання відпустки такими батьками до настання шестимісячного терміну безперервної роботи в перший рік роботи, які, крім того, за їхнім бажанням надаються у зручний для них час. За загальним правилом, тривалість відпустки не може бути меншою 24 календарних днів. Водночас, виникає питання реальної можливості використання відпустки батьками-вихователями, оскільки вільними від виконання виховних функцій в таких випадках фактично бути неможливо. Тому слід передбачити відповідну грошову компенсацію для батьків-вихователів за невикористані відпустки.

Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування батьків-вихователів та прийомних батьків, які не працюють, здійснюється відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" від 9 липня 2003 р. [17]. Страхові внески до солідарної системи нараховуються на суми грошового забезпечення батькам-вихователям дитячих будинків сімейного типу, прийомним батькам, якщо вони не працюють, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Водночас питання інших видів загальнообов'язкового державного соціального страхування батькам-вихователям дитячих будинків сімейного типу, прийомним батькам, якщо вони не працюють, законодавчо чітко не визначено, за винятком того, що вони можуть сплачувати внески на інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування на добровільних засадах.

Враховуючи, що виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, можна вважати трудовими відносинами прийомних батьків, які не працюють, та батьків-вихователів, законодавчо слід передбачити й інші соціально-трудові гарантії для цієї категорії осіб. Зокрема, вони мають стосуватися гарантій щодо оплати праці, охорони праці, режиму праці та відпочинку тощо, у зв'язку з чим до законодавства про працю доцільно внести відповідні зміни та доповнення.

Крім вищезазначених сімейних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у світі широкого застосування набуває така форма влаштування дітей-сиріт та дітей, що не мають сімейного оточення, як передача дітей на проживання, утримання та виховання до СОС-містечок (селищ), ідею яких задумав, а потім і реалізував австрійський педагог Герман Гмайнер у 1949 р. в Австрії, і нині така форма існує в 132 країнах світу. Основи запровадження в Україні такої форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, як СОС-дитячі містечка, були закладені Постановою Кабінету Міністрів України "Про затвердження Типового положення про СОС-дитяче містечко" від 15 березня 2006 р. Однак широкого поширення така форма влаштування дітей в Україні ще не набула. На сьогодні таке містечко частково розпочало своє існування у м. Бровари Київської області.

Слід зазначити, що згадана Постанова Кабінету Міністрів України чітко не узгоджена з чинним законодавством України, зокрема її прийняття відбувалося не на виконання закону, а відповідно до угоди з недержавною організацією іноземного походження, що не може забезпечити її належну реалізацію, оскільки вступає в суперечність із законодавчо визначеною процедурою та порушує конституційний принцип щодо зобов'язання держави з утримання та виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Крім того, на сьогодні ідея австрійського педагога (1949 р.) повинна бути змінена відповідно до головного принципу Конвенції ООН про права дитини (1989 р.), який встановлює, що дитині для повного і гармонійного розвитку її особи необхідно зростати в сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові й розуміння. Тому в такому містечку повинні працювати "цілодобові мами", які мають чоловіків, тобто це має бути подружжя, які зможуть навчити дітей-вихо-

ванців самостійним навичкам, показати, якими мають бути сімейні відносини, та адаптувати дітей до самостійного життя в майбутньому. Варто зазначити, що біологічні сім'ї, де діти виховуються лише матір'ю, є не достатньою мірою повносправними в ракурсі повноти виховання, що в подальшому часто впливає на долю дітей. Сумнівними також виглядають вимоги до таких матерів-вихователюк, які стосуються відсутності на їх утриманні власних неповнолітніх дітей, оскільки незрозуміло, як це може впливати на виконання виховних функцій такого вихователя. Вбачається, що саме повноцінна сім'я, яка ще й має власних дітей, буде зразком для моделювання власного сімейного життя влаштованих до СОС-дитячого містечка дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у майбутньому.

Необхідно зауважити, що, відповідно до вищезгаданої Постанови Кабінету Міністрів України, діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, приймаються в цей спеціалізований заклад для проживання, утримання та виховання до 10 років, що є не досить виваженим з точки зору того, що діти старше 10 років мають набагато менше шансів на всиновлення громадянами. Тому, на думку автора, влаштування до такого закладу було однією з можливостей дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, підліткового віку на виховання в оточенні, максимально наближеному до сімейного. У зв'язку із зазначеним слід переглянути нормативну базу щодо діяльності СОС-дитячого містечка з метою усунення вищезначених невиважених положень стосовно дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування та батьків-вихователів.

Враховуючи необхідність забезпечення кожній дитині-сироті та дитині, позбавленій батьківського піклування, реалізації права на сімейне оточення, на сьогодні є нагальна потреба розробки та прийняття окремого закону України "Про державну соціальну підтримку сімейних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування", в якому передбачити надання додаткової житлової площі (розширення житла) в першочерговому порядку; отримання пільгових умов кредитування житлового будівництва, навчання влаштованих до сімейних форм влаштування дітей та власних дітей у вищих навчальних закладах, медичного забезпечення, відпочинку; безкоштовне користування житлом, освітленням та опаленням сімейним формам влаштування дітей, які живуть і працюють у селах і селищах міського типу та виховують і утримують 5 та більше дітей відповідно до законодавства України про освіту; матеріальну допомогу сімейним формам влаштування дітей, що може надаватися з Фонду соціальної допомоги для вирішення особливих проблем; переваги при забезпеченні можливостей щодо індивідуальної підприємницької діяльності; переважні компенсації, встановлені законодавством України, у разі втрати роботи у зв'язку з припиненням діяльності прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу з причин, що не залежать від прийомних батьків, батьків-вихователів; гарантії особам, які виховують та утримують дітей у сімейних формах влаштування дітей за державним дорученням, надання пенсій відповідно до законодавства України про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування; забезпечення учасникам сімейних форм влаштування дітей доступу до пільгового кредитування; розробку

та впровадження системи податкових пільг для сімейних форм влаштування дітей; надання права на державну допомогу з догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку батькам-вихователям та прийомним батькам, які не працюють, незалежно від перебування у відпустці до догляду за такою дитиною; встановлення та забезпечення відповідальності всіх сторін за результати виховання та утримання дітей в сімейних формах влаштування дітей тощо.

До першочергових дій, виконання яких може забезпечити вирішення існуючих суперечностей у сучасній практиці соціально-правового захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, належить розвиток існуючих та створення нових, перш за все сімейних, форм утримання та виховання соціально незахищених дітей. Вбачається необхідність впорядкування діяльності СОС-дитячих містечок щодо її відповідності чинному законодавству України та основним принципам забезпечення прав дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування.

Для України нині настав особливий час. За ставленням нашої держави до дітей, і особливо до дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, міжнародними організаціями буде оцінено рівень цивілізаційного розвитку країни. Зокрема, Україна, ратифікувавши в 1991 р. Конвенцію ООН з прав дитини, взяла зобов'язання звітувати Комітету ООН з прав дитини щодо виконання положень Конвенції. Зазначене звітування здійснюється шляхом подання Україною періодичних доповідей про стан дотримання прав дитини в державі. Відповідно до рекомендацій, наданих Комітетом ООН з прав дитини, цього р. Україна має подати чергову доповідь, за результатами розгляду якої буде зроблено оцінку діяльності національних державних інституцій у сфері забезпечення реалізації прав дитини в Україні й, у першу чергу, щодо дітей, які потребують особливої підтримки і допомоги держави.

Література

1. Про проведення в Україні у 2008 році р. підтримки національного усиновлення та інших форм сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Указ Президента України від 11 грудня 2007 р. N 1205/2007 // Уряд. кур'єр. – 2007. – 19 груд.
2. Конвенція ООН про права дитини : ратифікована постановою Верховної Ради Української РСР від 27 лютого 1991 р. // Конвенція про права дитини та законодавство України : роз'яснення, коментарі / О.Л. Копиленко, О.К. Сусол [та ін.] ; за заг. ред. проф. О. Копиленка. – К. : РННЦ “ДНІТ”, 2002. – С. 10.
3. Карпенко, О.І. Правові засади утримання та виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського виховання : дис. ... канд. юрид. наук / О.І. Карпенко. – К., 2002. – С. 191.
4. Москалюк, В.Ю. Дитячий будинок сімейного типу як одна з форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : дис. ... канд. юрид. наук / В.Ю. Москалюк. – Х., 2003. – С. 176.
5. Конституція України // Верховна Рада України : офіц. вид. – К. : Парламент. вид-во, 2006. – 160 с.
6. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – С. 135.
7. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30. – С. 142.
8. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13 січня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 6. – С. 147.

9. Про затвердження Положення про прийомну сім'ю : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 р. № 565 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 18. – С. 926.
10. Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 р. № 564 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 18. – С. 925.
11. Про затвердження Типового положення про СОС-дитяче містечко : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 березня 2006 р. № 310 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 11. – С. 177.
12. Про ведення Єдиного електронного банку даних дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і громадян, які бажають взяти їх на виховання, та Єдиного електронного банку даних дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах : наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 28 квітня 2007 р. № 1386 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 41. – С. 1647.
13. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : Закон України від 5 лютого 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 16. – С. 167.
14. Про державну допомогу сім'ям з дітьми : Закон України від 21 листопада 1992 р. у ред. Закону від 22 березня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 20. – С. 21.
15. Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам : Закон України від 16 листопада 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 1. – С. 2.
16. Про відпустки : Закон України від 15 листопада 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 2. – С. 4.
17. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 9 липня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 49. – С. 376.

УДК 349.232-054.72(477+4):340.137

О.В. Макогон

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ІЗ ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ПРО ОПЛАТУ ПРАЦІ ПРАЦІВНИКІВ-МІГРАНТІВ

Визначення умов оплати праці працівника є однією з істотних умов будь-якого трудового договору. При укладенні трудових договорів із працівниками-мігрантами умови оплати праці визначаються і виконуються згідно із законодавством країни виконання роботи. Хоч працівники-мігранти у своїх правах щодо оплати праці прирівнюються до працівників, які є громадянами країни виконання роботи, відсутність чіткого і зрозумілого нормативного регулювання оплати праці, а також встановлених на державному рівні високих соціальних стандартів оплати праці може бути джерелом порушення прав працівників-мігрантів.

Регулюванню трудовим законодавством України інституту оплати праці працівників приділяють увагу такі вчені, як Н.Б. Болотіна, В.Я. Бурак, В.С. Венедиктов, В.В. Лазор, П.Д. Пилипенко, В.І. Прокопенко, Г.І. Чанишева, та ін.

Відповідно до ст. 24 Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їхніми державами-членами, яка була підписана 14 червня 1994 р. [1], Україна і Співтовариства та їхні держави-члени взяли на себе взаємні “намагання”¹ забезпечити своїм громадянам, які на

¹ У ст. 24 Угоди про партнерство та співробітництво використовуються терміни “намагаються” щодо Співтовариства та держав-членів та “намагатиметься” щодо України.